

SZONDI ILDIKÓ

A Délvidék nemzetiségi demográfiai adatai,
különös tekintettel a magyarság adataira

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS

ACTA JURIDICA ET POLITICA

Tomus LXVII.
Fasc. 21.

SZONDI ILDIKÓ

**A Délvidék nemzetiségi demográfiai adatai,
különös tekintettel a magyarság adataira**

SZEGED
2005

Edit

Comissio Scientiae Studiorum Facultatis Scientiarum Politicarum et
Juridicarum Universitatis Szegediensis

ATTILA BADÓ, ELEMÉR BALOGH, LÁSZLÓ BLUTMAN, PÁL BOBVOS,
LÁSZLÓ BODNÁR, ERVIN CSÉKA, JÓZSEF HAJDÚ, MÁRIA HOMOKI-
NAGY, ÉVA JAKAB, JENŐ KALTENBACH, TAMÁS KATONA, JÁNOS
MARTONYI, IMRE MOLNÁR, FERENC NAGY, PÉTER PACZOLAY,
BÉLA POKOL, JÓZSEF RUSZOLY, IMRE SZABÓ,
LÁSZLÓ TRÓCSÁNYI

Redigit
KÁROLY TÓTH

Nota
Acta Jur. et Pol. Szeged

Kiadja

a Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának
tudományos bizottsága

BADÓ ATTILA, BALOGH ELEMÉR, BLUTMAN LÁSZLÓ, BOBVOS PÁL,
BODNÁR LÁSZLÓ, CSÉKA ERVIN, HAJDÚ JÓZSEF, HOMOKI-NAGY
MÁRIA, JAKAB ÉVA, KALTENBACH JENŐ, KATONA TAMÁS,
MARTONYI JÁNOS, MOLNÁR IMRE, NAGY FERENC, PACZOLAY
PÉTER, POKOL BÉLA, RUSZOLY JÓZSEF, SZABÓ IMRE,
TRÓCSÁNYI LÁSZLÓ

Szerkeszti
TÓTH KÁROLY

Kiadványunk rövidítése
Acta Jur. et Pol. Szeged

ISSN 0324-6523 Acta Univ.
ISSN 0563-0606 Acta Jur.

1. Délvidék

A XIX. század végén honosodott meg Magyarországon a Délvidék szó használata, amely alatt Bácska, Bánát, Szerémség, Drávaszög, Muraköz, Katonai határörvidék, Délőrség területek voltak értendőek. A földrajzi határok pontos meghatározására csak a Trianon után került sor. Ezt követően a Délvidék alatt azt a részt jelöljük meg, amelyet Horvátország (Szlavónia és Dalmácia) kivételével a Szerb–Horvát–Szlovén Királysághoz csatoltak. Fontos megemlíteni, hogy a Trianon után a Drávaszög Vajdaság részeként került a délszláv államhoz, és csak „Titó Jugoszláviának” belső határai meghúzása idején (1945-ben) került Horvátországhoz, tehát ekkor a Duna–Dráva közötti térség is a Délvidék fogalma alá esik.

A Vajdaság, vagyis a szűkebb értelemben vett Délvidék alatt értjük Bácskát (a történelmi Bács–Bodrog és Csongrád vármegyék Jugoszláviához csatolt részei), Bánátot (a történelmi Krassó–Szörény, Temes és Torontál vármegyék Jugoszláviához csatolt részei),¹ és az egykori Szerém vármegye nagyobb részét. Meg kell azonban említeni, hogy a délszláv irodalom számára ez a fogalom ismeretlen, nincs is kellő horvát, illetve szerb fordítása. Jugoszláviában a magyarokat általában együtt szokták bemutatni, és a Vajdaság számított a magyar kisebbség „védett” területének, és „második hazájának.”

A Délvidék vallási struktúráját illetően tapasztalható, hogy 1880 és 1931 között a katolikusok mindig többségben voltak, arányuk népszámlálásonként 54–57 % között hullámzott. A megszámlált lakosság egyharmada (30–33 %) pravoszláv volt, a protestánsok hányada pedig 11–12 % körül ingadozott, amíg az izraeliták 1–2 %-ot értek el.

A katolikusok aránya 1880 és 1921 között kis mértékben növekedett, 1921 és 1931 között azonban csökkent. Ezzel ellentétben a pravoszlávok és a protestánsok hányada 1880 és 1921 között általában csökkent, majd 1921 és 1931 között növekedett. Az is kiemelhető, hogy az 1880 és 1910 közötti növekedési arányok a feltételezhető természetes szaporodásnál nagyobbak. Az 1921 és 1931 közötti periódusban a pravoszláv és a protestáns vallású népesség vándorolt be a Délvidékre, a kiköltözött (részben elvándorolt), vagy az óceánon túli országokba kivándorolt lakosság között pedig a katolikusok voltak nagyobb számban.

¹ KATONA TAMÁS – SZONDI ILDIKÓ – GYÉMÁNT RICHÁRD: *Bevezetés a demográfiába*. Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2004, 168. p.

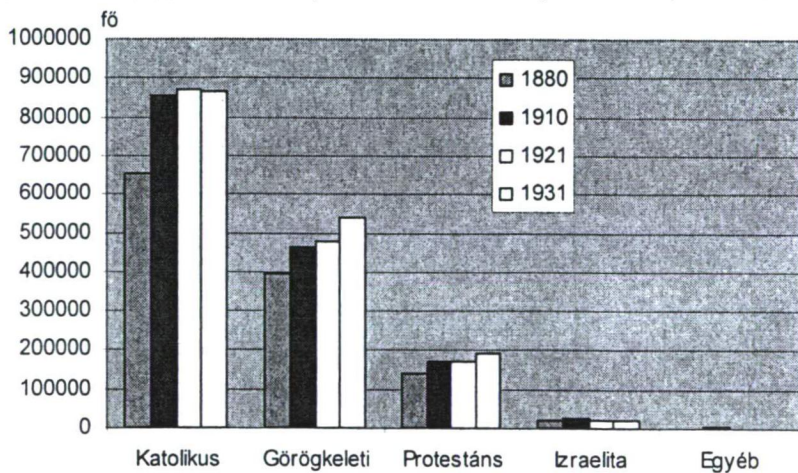
A Délvidék népességének vallási megoszlása, 1880–1931

Év	Összesen	Katolikus	Görögkeleti	Protestáns	Izraelita	Egyéb
<i>Fő</i>						
1880	1.210.150	651.165	394.310	140.636	22.075	2.229
1910	1.515.649	853.138	461.964	172.488	23.564	4.495
1921	1.535.990	868.553	474.534	169.574	19.741	1.580
1931	1.618.453	866.897	540.503	190.180	19.351	1.522
<i>Megoszlás</i>						
1880	100,00	53,80	32,58	11,62	1,82	0,18
1910	100,00	56,29	30,48	11,38	1,55	0,30
1921	100,00	56,55	30,89	11,04	1,29	0,10
1931	100,00	53,56	33,40	11,75	1,20	0,09

Forrás: KSH

1. ábra

A Délvidék népességének vallási megoszlása, 1880–1931

Forrás: KSH

Egy korábbi népszámlálás százalékában

1910 (1880=100,00)	125,22	131,02	117,16	122,65	106,75	201,66
1921 (1910=100,00)	101,34	101,81	102,72	98,31	83,78	35,15
1931 (1921=100,00)	105,37	99,81	113,90	112,15	98,02	96,33

Az 1880. évi népszámlálás százalékában

1910	125,22	131,02	117,16	122,65	106,75	201,66
1921	126,90	133,38	120,35	120,58	89,43	70,88
1931	133,71	133,13	137,08	135,23	87,66	68,28

Forrás: KSH, A Délvidék településeinek vallási adatai (1880-1941). Budapest, 1999.

Ha összehasonlítjuk a megyéket, akkor tapasztalhatjuk, hogy 1880–1910 között Baranyából többnyire a protestánsok vándoroltak el, és az első világháború évtizedében (1910–1921) is a protestánsok létszáma minden megyében csökkent. A pravoszlávok száma – Temes és Torontál megyét kivéve – a többi megyében egy évtized alatt fele akkora ütemben növekedett, mint a megelőző három évtizedben. A Szerb–Horvát–Szlovén Királyság első évtizedében (1921–1931) a pravoszlávok száma gyarapodott a legnagyobb ütemben, Baranya, Zala, Temes és Torontál megyékben pedig csökkent a katolikusok száma. A protestánsok Baranya és Vas megyében megfogyatkoztak, de a többi megyében mintegy tizedével (Temes megye kivételével, ahol 64,7 %) növekedett a számuk. Az izraelita hitűek száma 1880–1910 között még kis mértékben növekedett, ezt követően viszont minden évtizedben csökkent.

Nézzük meg külön a megyék, a járások és a városok vallási megoszlását a tárgyalt időszakban.

A. A megyék tekintetében a következő kép alakul:

Katolikus és protestáns többségű megyék a következők voltak:

Zala: katolikus (97–98%) – protestáns (0,8–1,1%)

Vas: katolikus (52–59) – protestáns (41–47)

Katolikus és görögkeleti többségű megyék:

Bács–Bodrog: katolikus (58–65%) – görögkeleti (20–25%)

Pravoszláv és katolikus többségű megyék:

Krassó–Sz.: görögkeleti (51–60%) – katolikus (38–47%)

Temes: görögkeleti (63–66%) – katolikus (31–33%)

Torontál: görögkeleti (51–55%) – katolikus (36–39%)

Katolikus és görögkeleti, illetve protestáns többségű megyék

Baranya: katolikus (65–72%) – görögkeleti (12–21%), illetve protestáns (12–16%)

Csongrád: katolikus (85–88%) – görögkeleti (0,1–14%), illetve protestáns (0,1–1,5%)

Forrás: KSH, A Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941), Budapest, 1999.

2. táblázat

Az egyes felekezetekhez tartozók számának változása megyénként, százalékban
(1880 = 100,0)

Megye	Katolikusok	Görögkeletiek	Protestánsok	Izraeliták
<i>1931</i>				
Krassó-Szörény	76,5	101,2	–	–
Temes	126,6	119,6	253,7	62,7
Torontál	119,9	126,1	152,4	69,4
<i>1941*</i>				
Baranya	123,5	160,3	62,3	71,2
Vas	116,3	–	90,6	36,7
Zala	144,8	213,3	133,2	43,4
Bács	154,5	128,6	127,9	97,7
Csongrád	1104,0	71,4	52,5	102,4

* Megjegyzés: A különbség a területváltozások következménye.

Forrás: KSH

A Délvidék alatt értendő terület 1931-ben és 1941-ben nem volt azonos, hiszen mint megjegyeztük, 1941-ben a Tisza–Maros szöge nem tartozott Magyarországhoz. Ezért az alábbiakban külön részletezzük a Duna jobb partjának és a Duna–Tisza közének 1880–1931. és 1880–1941. évi vallásonkénti növekedési/csökkenési adatait, valamint a Tisza–Maros szögének 1880–1931. évi hasonló arányszámait, végül pedig a Délvidék azonos vallású népességének növekedési/csökkenési számait az 1931., illetve az 1941. évi területre vonatkozóan.

3. táblázat

Az azonos vallású népesség számának változása régióként százalékban (1880=100,0)

Régió	Katolikusok	Görögkeletiek	Protestánsok	Izraeliták
1931				
Duna jobb partja és Duna–Tisza köze	137,5	163,8	110,1	95,0
1941				
Duna jobb partja és Duna–Tisza köze	149,2	130,8	115,1	89,1
1931				
Tisza–Maros szöge	121,0	124,4	161,7	68,3
1931				
Délvidék	133,2	137,1	135,2	74,1
1941				
Délvidék	110,6	42,1	91,7	64,5

Forrás: KSH, a Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941). Budapest, 1999.

A pravoszláv (görögkeleti) vallásúak száma a Duna jobb partján és a Duna–Tisza közében 1880 és 1931 között növekedett a legerőteljesebb mértékben (64 %), s ezzel meghaladta a katolikusok (38 %) és a protestánsok gyarapodásának (10 %) mértékét. Viszont a Tisza–Maros szögében a protestánsok száma nőtt 62 %-kal, megelőzve a görögkeleti (24) és a katolikus (21) vallásúak növekedési mutatóit.

A Duna jobb partján és a Duna–Tisza közében 1880 és 1941 között a háborús eseményeknek és az elvándorlásnak tulajdoníthatóan a katolikus vallású népesség mintegy felével (49,2 %), a pravoszláv populáció alig egyharmadával (30,8 %), a protestánsok pedig csak 15 %-kal gyarapodtak, az izraeliták létszáma pedig 10 %-kal csökkent.

B. A Délvidék járásainak vallási struktúrája

A vándorlás, a telepítés olykor jelentős arányeltolódásokat idézett elő a járásokban, még azokban is, amelyekben az elemzett időszakban mindig ugyanaz a felekezet foglalta el az első és a második pozíciót.

A járásek felekezetek szerint
A két legnagyobb felekezet 1880 és 1941 között mindig azonos

	<i>Katolikus, protestáns</i>	<i>Katolikus görögkeleti</i>	<i>Görögkeleti katolikus</i>	<i>Görögkeleti, protestáns</i>
Baranya vármegye	Mohácsi járás			
Vas vármegye	Muraszombati járás Szentgotthárdi járás			
Zala vármegye	Alsólendvai járás Nagykanizsai járás			
Bács–Bodrog vármegye	Kulai járás Topolyai járás		Apatini járás Bajai járás Óbecsei járás Palánkai járás Zentai járás Zombori járás Jámi járás	Titeli járás Zsablyai járás
Krassó–Szörény vármegye				
Temes vármegye	Fehértemplomi járás Kevevári járás Versei járás Alibunári járás			
Torontál vármegye	Bánlaki járás			
	Antalfalvai járás			
	Módosi járás Törökkanizsai j. Zsombolyai j.		Nagykikindai járás Pancsovai járás Párdányi járás Törökbecsei járás	

A két legnagyobb felekezet 1880 és 1941 között felcserélődött, változott

	<i>protestáns,</i>	<i>Katolikus, görögkeleti görögkeleti</i>	<i>Katolikus,</i>
Baranya vármegye	Baranyavári járás	Siklósi járás	
Zala vármegye		Csáktornyai járás Letenyei járás Perlaki járás	
Bács–Bodrog vármegye		Bácsalmási járás	Hódsági járás Újvidéki járás
Torontál vármegye		Csenei járás	Nagybecskereki járás

Forrás: KSH, a Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941), Budapest, 1999.

C. A Délvidék városainak vallási struktúrája

A térség városainak népessége a lakosság 20–25 %-át tette ki, s a városi népesség száma 1880–1930 között közel 60 %-kal növekedett. A délvidéki városokban a viszonylag kis létszámú protestánsok száma gyarapodott a legnagyobb mértékben, közel kétszeresére nőtt. A pravoszlávok (ortodox) száma 79 %-kal nőtt, izraelita hitűek is gyarapodtak (52 %), végül a katolikusok felével.

1880 és 1941 között is a protestánsok száma nőtt a legjobban (44,9 százalékkal), de a Tisza–Maros szögének vissza nem csatolása csökkentette a görögkeleti vallású népesség nagyságát (mintegy 40 százalékkal), ugyanakkor mintegy ötödével nőtt (23,7 százalék) a katolikus és izraelita hitű városi populáció.

5. táblázat

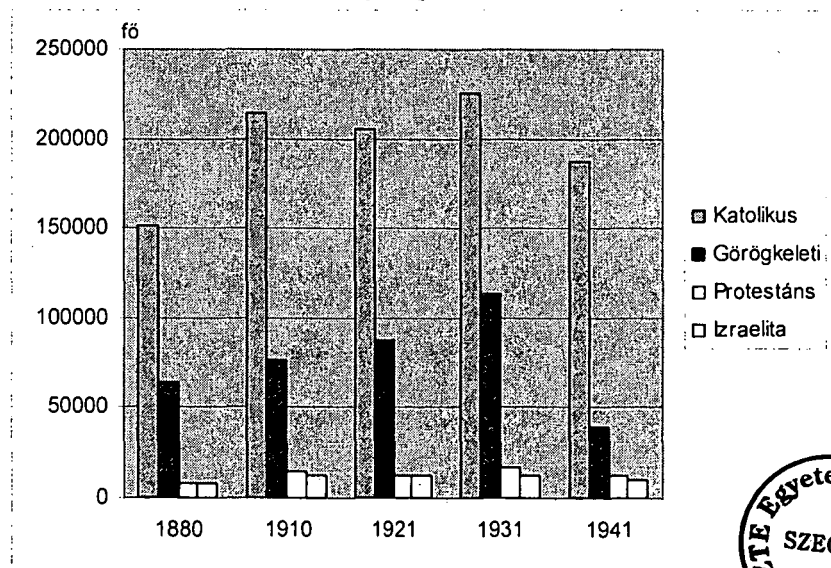
A Délvidék városi népessége vallás szerint, 1880–1941

Év	Összesen	Ebből			
		Katolikus	Görögkeleti	Protestáns	Izraelita
1880	231 518	150 942	63 599	8 383	8 257
1910	317 980	214 355	76 187	15 016	12 189
1921	319 557	205 460	87 815	12 167	11 810
1931	369 842	225 608	113 771	16 647	12 563
1941	248 061	186 717	39 035	12 143	9 835

Forrás: KSH

2. ábra

A Délvidék városi népessége vallás szerint, 1880–1941

Forrás: KSH

Egy korábbi népszámlálás százalékában

1910 (1880=100,0)	137,4	142,0	119,8	179,1	147,6
1921 (1910=100,0)	100,5	95,9	115,3	81,0	96,9
1931 (1921=100,0)	115,7	109,8	129,6	136,0	106,4
1941 (1931=100,0)	67,1	82,8	34,3	72,9	78,3

Az 1880. évi népszámlálás százalékában

1910	137,4	142,0	119,8	179,1	147,6
1921	138,0	136,1	138,1	145,1	143,0
1931	159,7	149,5	178,9	198,6	152,1
1941	107,1	123,7	61,4	144,9	119,1

Forrás: KSH, a Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941), Budapest, 1999.

Az előző táblázat nem azonos terület, vallás, felekezet szerinti városi népesség-számának adatait foglalja össze. Az alábbiakban ezért külön részletezzük a Délvidék Duna jobb partja és Duna–Tisza köze régiójának együttes vallási adatait, valamint a Tisza–Maros szöge ugyanilyen tartalmú idősorát.

6. táblázat

A Délvidék városi népessége vallás szerint, régióként (1880–1941)

Év	A népesség	Katolikus	Görögkeleti	Protestáns	Izraelita	Egyéb
----	------------	-----------	-------------	------------	-----------	-------

Duna–Tisza köze régió

1880	142 843	108 977	24 277	4 534	4 848	–
1910	205 477	158 657	29 373	8 860	8 476	111
1921	210 193	154 047	38 211	7 664	8 623	–
1931	247 454	170 829	55 291	10 697	9 780	857
1941	248 061	186 717	39 035	12 143	9 835	177

Egy korábbi népszámlálás százalékában

1910 (1880=100,0)	143,8	145,6	121,0	195,4	174,8	..
1921 (1910=100,0)	102,3	97,1	130,1	86,5	101,7	–
1931 (1921=100,0)	117,7	110,9	144,7	139,6	113,4	..
1941 (1931=100,0)	100,2	109,3	70,6	113,5	100,6	20,7

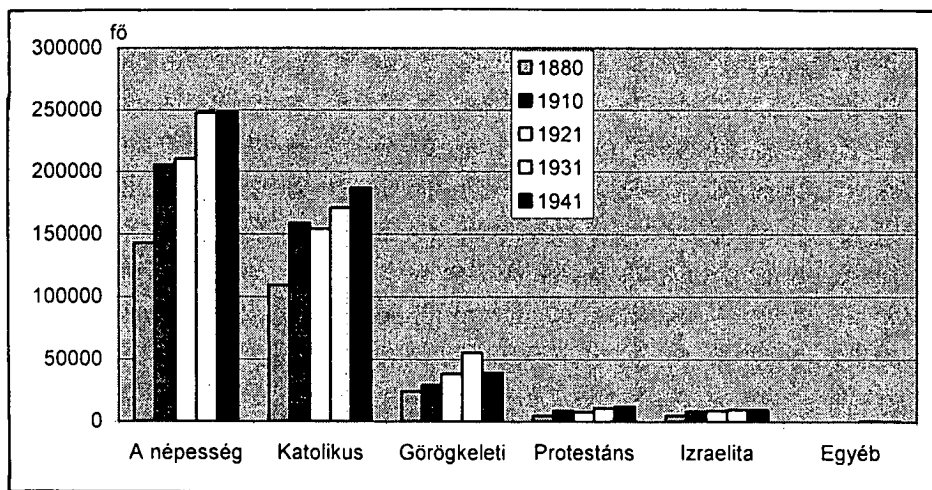
Az 1880. évi népszámlálás százalékában

1910	143,8	145,6	121,0	195,4	174,8	..
1921	147,2	141,4	157,4	169,0	177,9	–
1931	173,2	156,8	227,8	235,9	201,7	..
1941	173,7	171,3	160,3	267,8	202,9	..

Forrás: KSH

3. ábra

A Délvidék városi népességének vallási megoszlása, Duna–Tisza köze régió (1880–1941)

Forrás: KSH

Tisza–Maros szöge régió

1880	88 675	41 965	39 322	38 49	3 379	69
1910	112 503	55 698	46 814	61 56	3 713	122
1921	109 364	51 413	49 604	45 03	3 187	654
1931	122 388	54 779	58 480	59 50	2 783	396

Egy korábbi népszámlálás százalékában

1910 (1880=100,0)	126,9	132,7	119,1	159,9	109,9	176,8
1921 (1910=100,0)	97,2	92,3	106,0	73,1	85,8	536,1
1931 (1921=100,0)	111,9	106,5	117,9	132,1	87,3	60,6

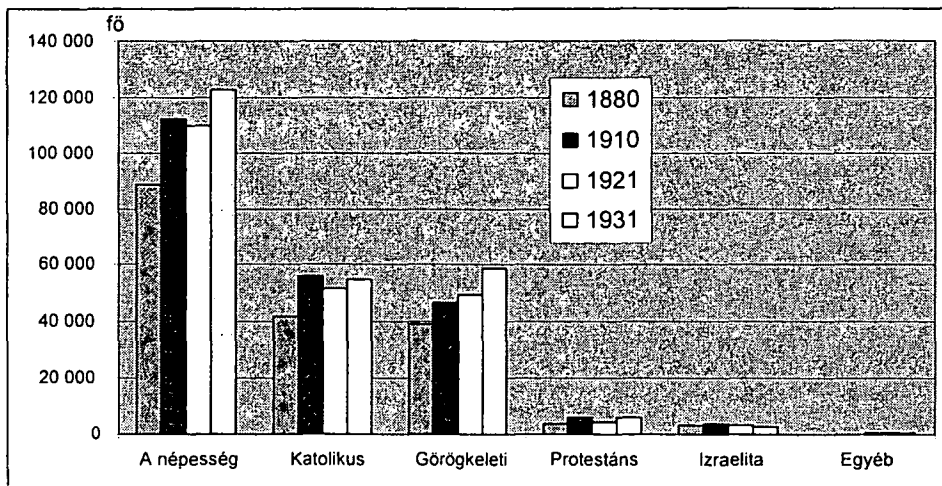
Az 1880. évi népszámlálás százalékában

1910	126,9	132,7	119,1	159,9	109,9	176,8
1921	123,3	122,5	126,1	117,0	94,3	947,8
1931	138,0	130,5	148,7	154,6	82,4	573,9

Forrás: KSH

4. ábra

A Délvidék városi népességének vallási megoszlása, Tisza–Maros szöge régió (1880–1941)

Forrás: KSH

A Duna–Tisza köze régióban a városi népesség közel háromnegyedével, a Tisza–Maros szögi tájon azonban csak 38 %-kal növekedett fél évszázad alatt (1880 és 1931 között). Mind a két régióban a viszonylag kis létszámú protestáns népesség száma gyarapodott a legerőteljesebben. A Duna jobb partján számuk több mint kétszeresére nőtt, míg a Tisza–Maros szögében – feltehetően az első világháborút követő elvándorlás eredményeként – csak mintegy harminc százalékkal. 1931-ben mind a két tájon a görögkeleti vallásúak száma gyarapodott igen erőteljesen: a Duna jobb partján több mint kétszeresére, a Tisza–Maros szögében folyamatosan, de fél évszázad alatt csak mintegy felével. Ha a kis létszámú izraelita vallású városi népesség számának változását taglaljuk, akkor jellemző, hogy a Duna jobb partjának fejlettebb gazdasági-társadalmi viszonyai fél évszázad alatt létszámuk kétszeresére növekedett, míg a Tisza–Maros szögében folyamatosan csökkent a számuk.

A Délvidék tíz rendezett tanácsú és törvényhatósági jogú városát csoportosítva tapasztalhatjuk, hogy Magyarakanizsán, Zentán és Szabadkán a népszámlálások időpontjában mindig a katolikus hitűek voltak döntő többségben (több mint 80–90 %), Zomborban, Fehértemplomban és Versecben is a népes-

ség nagyobbik hányada volt katolikus, arányuk azonban már csak 50–70% között hullámzott és a pravoszláv (ortodox) vallású népesség aránya 23–46 %-ot tett ki, amíg Nagybecskerekén, Nagyikindán és Pancsován a katolikus többséget a görögkeletiek többsége követte és megfordítva. Az 1910. évi (utolsó Monarchia-beli) népszámlás a pravoszlávok járasonkénti megoszlását a következőképpen mutatta ki.

7. táblázat

A szerb, a román és a rutén anyanyelvű népesség és a pravoszláv vallásúak aránya járasonként a Délvidéken, 1910

Vármegye	Járás	Szerb	Román	Rutén	Szerb, román, rutén együtt	Görög- keleti vallásúak
		anyanyelvűek				
		a népesség százalékában				
Baranya	Baranyavári	13,61	0,01	0,00	13,62	14,50
	Mohácsi	8,02	0,00	0,00	8,02	7,96
	Siklósi	0,89	0,00	0,00	0,89	0,97
Vas	Muraszombati	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Szentgotthárdi	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Zala	Alsólendvai	0,00	0,01	0,00	0,01	0,01
	Csáktornyai	0,08	0,01	0,00	0,09	0,08
	Letenyei	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Nagykanizsai	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Perlakii	0,00	0,02	0,00	0,02	0,00
Bács–Bodrog	Apatini	11,76	0,01	0,00	11,77	11,84
	Bácsalmási	0,21	0,01	0,00	0,22	0,31
	Bajai	5,40	0,00	0,00	5,40	5,27
	Hódsági	12,49	0,00	0,34	12,83	13,18
	Kulai	9,59	0,23	17,56	27,38	9,49
	Óbecsei	42,05	0,02	0,04	42,11	42,12
	Palánkai	27,43	0,02	0,00	27,45	28,45
	Titeli	65,34	0,02	0,18	65,54	64,53
	Topolyai	3,79	0,00	0,10	3,89	3,65
	Újvidéki	21,12	0,03	0,09	21,24	21,28
	Zentai	23,52	0,03	0,00	23,55	23,63
	Zombori	9,55	0,00	0,00	9,55	9,58
	Zsabyai	70,61	0,00	5,43	76,04	70,53
Csongrád	Tiszáninneni	0,01	0,04	0,00	0,05	0,19
Krassó–Szörény	Jámi	59,93	50,98	8,85	0,00	59,83
Temes	Fehértemplomi	56,98	22,36	0,00	79,37	81,59
	Kevevári	47,33	16,08	0,01	63,42	64,58

	Verseci	24,97	52,72	0,00	77,69	77,40
Torontál	Alibunári	40,26	51,15	0,00	91,41	91,30
	Antalfalvai	52,14	11,57	0,00	63,71	62,99
	Bánlaki	17,47	14,61	0,00	32,08	32,99
	Csenei	50,56	0,81	0,00	51,37	53,72
	Módosi	25,89	7,80	0,02	33,71	34,66
	Nagybecskereki	26,40	19,34	0,00	45,74	45,64
	Nagykikindai	52,91	0,61	0,00	53,52	54,10
	Pancsovai	31,18	22,72	0,00	53,60	54,21
	Párdányi	46,93	1,26	0,00	48,19	49,39
	Törökbecsei	67,96	0,23	0,00	68,19	68,48
	Törökkanizsai	41,15	0,51	0,00	41,66	42,12
	Zsombolyai	13,33	2,92	0,00	16,25	16,10

Forrás: KSH, a Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941), Budapest, 1999.

A pravoszláv lakosság megoszlása a délvidéki városokban 1910-ben a következő képet adja:

8. táblázat

A szerb, a román és a rutén anyanyelvű népesség és a görögkeleti vallásúak aránya városonként, 1910

Város	Szerb	Román	Rutén	Szerb, ro- mán, rutén együtt	Görög- keleti vallásúak
	anyanyelvűek				
	a népesség százalékában				
Magyarkanizsa	1,93	0,00	0,00	1,93	2,22
Zenta	6,81	0,03	0,01	6,85	7,00
Szabadka	3,71	0,00	0,01	3,78	3,68
Újvidék	34,52	0,25	0,99	35,76	34,39
Zombor	38,84	0,09	0,05	38,98	38,83
Fehértemplom	17,30	15,67	0,03	33,00	33,38
Versec	31,43	3,21	0,03	34,67	34,87
Nagybecskerek	34,35	1,30	0,00	35,63	35,92
Nagykikinda	52,80	1,60	0,00	54,40	54,94
Pancsova	31,43	3,21	0,03	34,67	34,87

Forrás: KSH, a Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941), Budapest, 1999.

Kiemelendő, hogy Szabadka, Újvidék és Zombor kivételével minden városban nagyobb volt a görögkeleti hitűek száma, mint a szerb, román és rutén anyanyelvű népesség.

A Délvidék 1941. évi területén a felekezetek arányai megváltoztak, hiszen a Tisza–Maros szögének vissza nem csatolása majdnem felére csökkentette az 1931. évi görögkeleti vallású népesség arányszámát (33,40-ról 16,14 százalék-ra) és megnövelte a katolikus népesség hányadát (9,9 százalék). A protestáns és az izraelita vallású népesség hányada alig változott.

A Délvidéken 1880 és 1941 között a katolikus (54–70 %) és a görögkeleti (16–33 %) vallású népesség alkotta a két legnagyobb hitfelekezetet.

9. táblázat

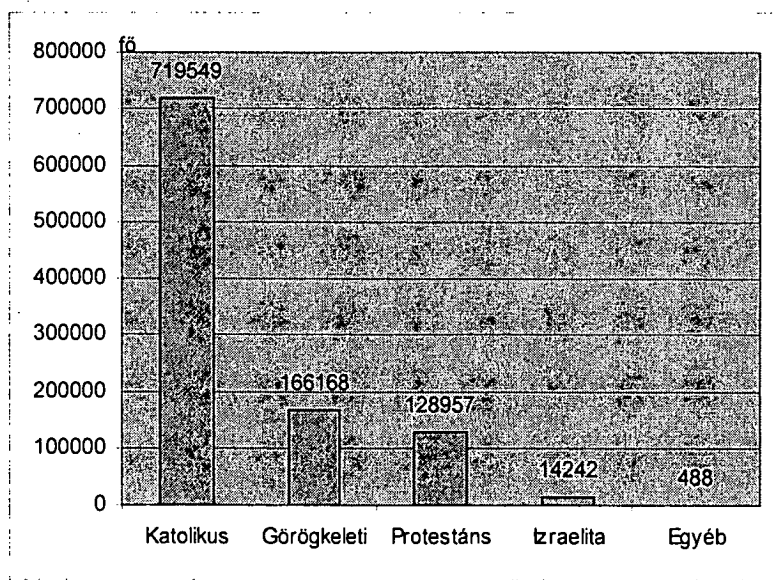
A Délvidék népességének vallási megoszlása, 1941

A népesség össze- sen	Katolikus	Görögkeleti (Pravoszláv)	Protestáns	Izraelita	Egyéb
1.029.405	719.549	166.168	128.957	14.242	488
Megoszlás					
100,00	69,90	16,14	12,53	1,38	0,05

Forrás: KSH

5. ábra

A Délvidék népességének vallási megoszlása, 1941

Forrás: KSH

2. Vajdaság

A Vajdaság (szűkebb értelemben vett Délvidék) térsége ugyan több évszázada heterogén közösség, de főleg a 20. században történt meg a nagy népvándorlás. Először az első világháború utáni hatalmváltáskor, amikor több tízezer magyar

költözött át önként vagy kényszerből (kiutasították őket) Magyarországra. Ez a folyamat folytatódott a II. világháború után, de a békés időkben is az ottani magyarok Nyugat-Európába, Amerikába, Ausztráliába költöztek, majd az 1990-es években több tízezer magyar áttelepült Magyarországra. A világháborúk után tervszerűen telepítették be – elsősorban – a szerb, és montenegrói lakosságot erre a területre. A trianoni békeszerződés értelmében a történelmi Magyarország területének (Horvátország és Szlavónia nélkül) 6,5 %-a, azaz 21 ezer km² (a Mura-vidék, Muraköz, Duna–Drávaszög, Bácska és a volt Temesi Bánság egyharmada 1,5 millió lakossal) a délszláv államhoz került.

Az 1910-ben 55,4 %-ban, 1921-ben 51,4 %-ban magyar és német többségű Vajdaság több szempontból is hátrányos helyzetbe került az új államon belül. Az ipar és a közlekedés fejlesztése megállt, a nemzeti alapon végrehajtott föld-reform pedig visszavetette a mezőgazdasági termelést. A Bácska határmenti részévé vált, magyar–bunyevác többségű Szabadka, amely 1910-ben Magyarország harmadik legnagyobb városa volt, most háttérbe szorult. Ugyanakkor központtá tették a szerb többségű Újvidéket, a Duna–Bánság székhelyét. Ez a tendencia belső migrációt, illetve kivándorlást eredményezett. Például a „rendezetlen állampolgárságú” nem szlávokat az 1919. február 25-i minisztertanácsi rendelet kizárta a földigénylők köréből. Közülük a magyar béreseket, aratómunkások, kisbérloket száma 1921-ben csak a Bácskában megközelítette a 24 ezret, azaz a családtagokat is beszámítva majdnem a magyarság egynegyedét tették ki. A pénzintézetekben, hivatalokban is a magyarok és a németek helyett a szerbeké lett a döntő szó. A többi elcsatolt területhez hasonlóan a Vajdaságból is több ezer állami, megyei, községi alkalmazott, tiszt és tisztviselő, értelmiségi menekült át Magyarországra. Ezzel a Délvidék magyarsága magára maradt.

Ez a folyamat a lakosság nemzeti megoszlásában is látható. A tartomány népessége 1918 és 1940 között 190 ezer állampolgárral gyarapodott, ebből 80 ezer volt a „kolonisták”, túlnyomórészt szerbek száma. A magyarok aránya 1910-ben az 1,5 milliós Vajdaságban 28 % (420.000) volt, 1931-ben az 1,6 milliós tartományban 23 % (376.000), 1948-ban az 1,7 milliós országrészben 26 % (429.000), 1971-ben a 2,0 millió fős tartományban 22 % (424.000), végül 1991-ben a kétmilliós – autonómiát elvesztett – tartományban már csak 17 % (341.000) lett.

a) Vajdaság alkotmányjogi helyzete Tito Jugoszláviájában

A délszláv államban a magyarság számára nehéz évek következtek. Egyrészt azért, mert a kivándorlások miatt már nem volt értelmiségi rétege, másrészt viszont háttérbe szorult a magyar nyelv és a kultúra a délszlávval, főleg a szerbvel szemben. A két világháború közötti időszakban: hiányzott a magyar tanár, lelkész, orvos, állatorvos, de a gazdasági vagy a mezőgazdasági szakember is. Az egyetemet végzők száma igen csekély volt. A magyar nyelv és kultúra terén sokat tettek a katolikus és prótestáns egyházak, de azok nem voltak a hatalmi szervek kedvezményezettjei. Főleg a katolikus papokat zaklatták, börtönbe zár-

ták vagy kiutasították. Ahogy korábban a bunyevác-horvátok asszimilálódtak nagy számban a magyarságba a közös vallásnak köszönhetően, most gyakran előfordult, hogy a szabadkai püspök a horvát nyelv használatát helyezte előtérbe, és a magyar községekbe is horvát érzelmű bunyevác-horvát lelkészeket nevezett ki. Az első magyar pártot – az ügyvédek, orvosok, földbirtokosok által vezetett – Jugoszláviai Magyar Pártot csak 1922-ben hozták létre. Azonban ezt a pártot is többször betiltották, vezetőit, tagjait pedig üldözték.

Sándor király diktatúrája során az országot 9 bánságra osztotta. Az 1,6 millió lakosú Vajdaság a 2,1 milliós Duna-Bánság része lett, amelyhez hozzácsatolták a Szerémséget és Észak-Kelet-Szerbiát, félmillió szerb és néhány tízezer horvát, német és szlovák lakossal. Ezáltal a korábban többséget alkotó magyarok és németek aránya nagymértékben visszaesett.

1941 áprilisában Jugoszlávia kapitulálását követően Bácska, Drávaszög (Dél-Baranya, ma Horvátország), Muraköz és Muravidék magyar kézre kerültek, a Bánság viszont a németeké lett. A háború alatt és után pedig jöttek a megtorlások, melyek során előbb a szerbek, majd a németek és a magyarok ezrei is áldozatul estek. Egyebek közt megölték, majd üldözték a katolikus és protestáns papokat is „a fasisztákkal való együttműködés” vádjával.

A Vajdaság az 1943-as a Jajceben ülésező Jugoszláv Antifasiszta Népfelszabadítási Tanács (AVNOJ) által hozott határozat alapján autonóm tartományi státust kapott Szerbián belül. Az 1974-es alkotmány pedig az autonóm tartománynak kikiáltott Vajdaság és Koszovó számára gyakorlatilag köztársasági jogállást biztosított. Ez az utolsó jugoszláv alkotmány – melynek három szintje (szövetségi, szerb köztársasági és Vajdaság tartományi) – a magyarságot, mint nemzeti kisebbséget (nemzetiséget) kollektív jogokkal ruházta fel. A szövetségi alkotmány a legszélesebb jogokat biztosította a magyaroknak. Ugyanakkor a Szerb Szocialista Köztársaság alkotmánya garantálta a magyarok jogait. Végül a Vajdaság Szocialista Autonóm Tartomány alkotmánya részletezte ezt a jogi helyzetet.²

Az 1974-es alkotmányok alapján a kisebbségi jogrendszer és a jogegyenlőség biztosított volt. A hatalom azonban a személyes ügyekben és a káderpolitikában a kisebbségi vezetőt, képviselőt, politikust mindig a hatalomhoz hű, többnyire vegyes házasságban élő párttagok köréből választotta ki.

Azonban a szerb nacionalizmus erősödésével felszámolták az autonómiát. 1988. október 6-án történt meg a „joghurt-forradalom” (*jogurt revolucija*). A Belgrádból irányított, jól megszervezett „spontán” tömegtüntetés után megbuktatták az újvidéki vezetőséget. Mivel a „spontán” tüntető tömegeket autóbusszokkal, vonatokkal szállították Újvidékre, majd azoknak szendvicseket, üdítőket és joghurtot (amelyekkel „harcoltak” a tüntetők) osztogattak, ez utóbbiról kapta meg a „forradalom” az elnevezését is.

1990. augusztus 8-án a jugoszláv szövetségi parlament alkotmánymódosítással lehetővé tette az országban a többpártrendszert, így a magyar önszerveződést is. Ehelyett azonban a magyarság helyzete tovább romlott. Az 1990. szeptember

² Lásd Határon Túli Magyarok Hivatala, www.htmh.hu/jelentesek2003/vajdasag2003.htm

28-án elfogadott Szerb Köztársasági Alkotmány Szerbiát polgári államként határozta meg, és nem ismerte el a nemzeti kisebbségeket, mint közösségeket, sem azok kollektív jogait, hanem csak egyéni emberi jogokat szabályozta.³ Hasonlóan rendelkezett a Vajdaság Autonóm Tartománynak 1991-ben meghozott alapszabálya is. Egy évvel később 1992. április 27-én elfogadtak a Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (Szerbia és Montenegró) alkotmányát is, amely szintén csak állampolgári, egyéni jogoknak kezelte a kisebbségi (az 1974. évi alkotmány szerint – nemzetiségi) jogokat. Ezek az alkotmányok megvonták a tartományoktól az alkotmányozás és törvényalkotás jogát is, megszüntették a tartományok önálló pénzforszárait, az önálló költségvetéseit. A Vajdaság névleg megmaradt önálló tartománynak; lényegében nem volt az.

b) Vajdaság nemzetiségi megoszlása

Már korábban megemlítettük, hogy a Szerb–Horvát–Szlovén Királyság megalakulása után Vajdaságban megváltozott az etnikai kép, de ez még inkább megtörtént az 1945–1948 közötti agrárreform során. A partizán harcosok megkapták a jutalmukat a győztes oldalon való küzdelmükért, általában gazdag termőföldben. A Vajdaságban Bácska, Bánát, Szerém) a II. világháború után 246.606 kolonista telepedett le, méghozzá az állam által megtervezett kolonizáció során.

Igaz, a délszláv irodalomban elfogadott tény, hogy a szerbek betelepítették a Vajdaságot, érdekes módon a mostani szerb historiográfiában, és a szerb nacionalisták körében elterjedt az a vélemény, mely szerint az ilyen tervszerű telepítésekkel Horvátország különböző szerb lakta vidékeiről átköltöztették a helyieket a Vajdaságba, hogy Horvátországban megváltoztassák az etnikai képet (a szerbek számát csökkentsék). Ezt azzal is bizonyítják, hogy Szlavóniában és Baranyában – a szerzők szerint – horvátokat telepítettek be ugyanezzel a szándékkal.⁴ Azonban elkerülik a magyarázatot, hogy miért jöttek éppen a Lika, Banija, Dalmácia, Bosznia–Hercegovina⁵ és egyéb – általában a partizánok lakta – vidékekről a kolonisták, és miért nem – a királyhoz hűséges – Knin és környékéről. Hiszen, ha a II. világháború után tényleg kitelepítés történt volna, akkor 1990-ben nem tudták volna a horvátországi szerbek létrehozni a homogén területű „Krajinát”. Viszont, mint láttuk, ott homogén szerb közösség létezett, méghozzá Belgrád felé való erős kötődéssel, s kifejezetten horvát-ellenes érzelmekkel.

A földreformmal a belgrádi kormány célja az volt, hogy Vajdaságba hűséges partizánokat telepítsenek, akik az új hatalmi szervek támaszai lesznek. Sőt vannak olyan vélemények is, melyek szerint Tito azt sem tartotta kizártnak,

³ Uo.

⁴ *Nova istorija srpskog naroda*, 344. p.

⁵ STANKO ŽULJIĆ: *Narodnostna struktura Jugoslavije i tokovi promjena*. Zagreb, 1989, 109–121. p.

hogy esetleg a szerb nacionalisták próbálnak visszatérni a hatalomra, s ekkor a hozzá végtelenül hűséges vajdasági telepesek azonnal mozgósíthatók lennének.⁶

A kolonisták 1948-ban a Vajdaság összlakosságának 13,6 %-át tették ki, azaz a tartomány minden hetedik lakosa telepes volt, aki 1945 és 1948 között érkezett e térségbe.⁷

10. táblázat

A Vajdaságba érkező telepesek köztársaságok szerinti megoszlása

Települtek	Összesen	Bosznia-Herceg.	Horvátország	Montenegró	Szerbia	Vajdaság	Macedónia	Koszovó	Szlovénia
Bácska	134.766	32.337	45.390	35.965	16.343	3.721	782	220	8
Bánát	3.069	47.062	2.105	588	19.893	2.190	9.520	90	1.621
Szerém	8.771	6.355	5.373	872	1.505	14.569	50	6	41
Összesen	246.606	85.754	52.868	37.425	37.741	20.480	10.352	316	1670

Forrás: DR. VLADIMIR STIPETIĆ: *Agrarna reforma i kolonizacija u FNRJ 1945-1948*. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zágráb, 1954.

A 20. század végén a szerb nacionalisták, a Nova istorija srpskog naroda című kötet szerzői kiemelik, hogy a Vajdaságban a németek kiűzése után a szerbség 50,58 %-ot tett ki a lakosságból, mégis a kormány a 428.932 (25,78 %) fős magyar kisebbség számára külön jogokat biztosított.⁸

Természetesen – szerintük – a köztársaságok határait „igazságtalanul” húzták meg, ugyanakkor Szerbia lett az egyetlen „föderalizált” köztársaság. Ezek azok az érvek, melyek csak az egyik oldalt nézik. Ma azonban Szerbiában számos értelmiségi ezt a nézetet vallja.

Az 1991 évi népszámlálás szerint a vajdasági lakosok közül 340.946 fő magyarnak vallotta magát. Többsége Észak-Bácskában és a Tisza-melléken él. A magyarság csökkenése a természetes folyamatok következménye, 1953-ban a természetes szaporodás +8.3 ezrelék volt, 1991-ben pedig –6.6%. Természe-

⁶ Cinikus megjegyzésként terjed az 1995. utáni horvát fegyveres intervenció utáni Vajdaságban letelepedett horvátországi szerbekről, hogy szerencse, hogy Tito 1948-ban odatelepitette a rokonaikat, így a 20. század végén már rokonsághoz térhettek. Köztársasági megoszlás szerint a legnagyobb arányban Bosznia-Hercegovinából (37,9 %), Horvátországból (23,4 %), Szerbiából (16,7 %) és Montenegróból (16,6 %) települtek át, a legkevesebben Koszovóból (mindössze 300 fő). A nemzetiség szerint megoszlás azt mutatja, hogy természetesen a legnagyobb számban szerbek, illetve montenegróiak voltak. A kolonisták nem ismerték a síksági életet és nem tudták megfelelően művelni a kapott földeket, de a kormánynak, úgy tűnik, nem ez volt a legfontosabb. Megjutalmazták a harcosaikat, ugyanakkor megbüntették a „fasisztákat”.

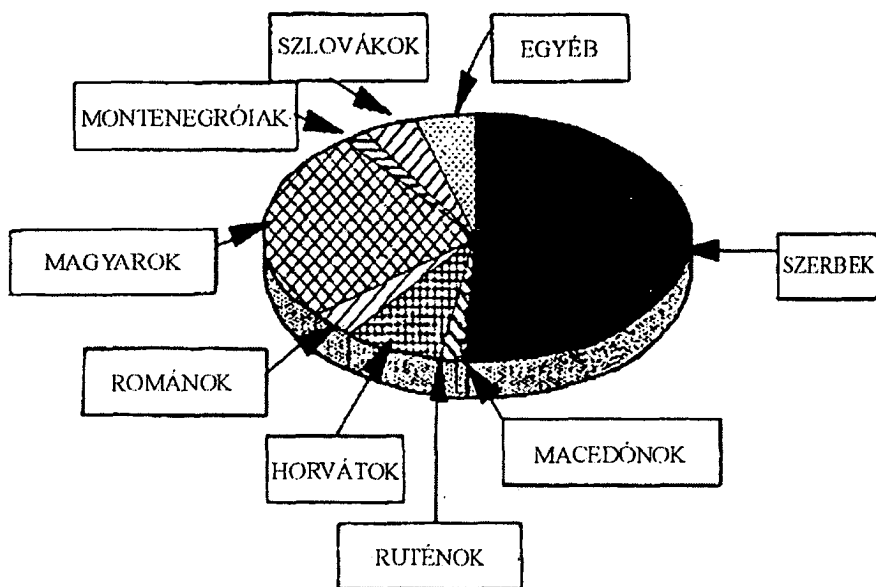
⁷ S. ŽULJIĆ: *Narodnostna struktura Jugoslavije i tokovi promjene*. 112. p.

⁸ „... méghozzá annak a kisebbségnek, amelynek tagjai tömegmészárlást végeztek a háború során a szerbek és a zsidók között... Ezzel kedveskedtek (a jugoszláv kommunista vezetők – a szerző) a „testvér” magyarországi kommunista rendszernek”. *Nova istorija srpskog naroda*, 345. p.

sen ennek következtében jelentősen megnőtt az idős lakosság száma. Az örege-
dés indexe azt mutatja, hogy a 60 év feletti és a 14 év alatti népesség közötti
arányok erőteljesen megváltoztak.

6. ábra

Vajdaság nemzetiségi megoszlása 1991-ben

Forrás: DJURIC, V. – CURCIC, S. – KICOŠEV S.: The Ethnic Structure of the Population
in Vojvodina. In D. Hadži – Jovanovic (ed.), *The Serbian Question in The Balkans*.
Belgrád, 1995, 211–226. p.

11. táblázat

Vajdaság lakosságának nemzetiségi megoszlása 1910–1991

Nemzetiség		1910	1921	1953	1971	1991
Szerb	Szám	510,186	526,134	865,538	1,089,132	1.151.353
	%	33.8	34.7	50.9	55.8	57,2
	Index	100.0	103.1	164.4	125.8	105,7
Magyar	Szám	424,555	370,040	435,179	423,866	340,946
	%	28.1	24.4	25.6	21.7	16.9
	Index	100.0	87.2	117.6	97.4	80.4
Német	Szám	323,779	333,272		7,243	
	%	21.4	22.0		0.4	
	Index	100.0	102.9		2.2	
Horvát	Szám	34,089	122,684	127,027	138,561	74,226
	%	2.3	8.1	7.5	7.1	3.7
	Index	100.0	360.0	103.5	109.1	53.6
Szlovák	Szám	56,689	58,273	71,153	72,795	63,941
	%	3.8	3.8	4.2	3.7	3.2
	Index	100.0	102.8	122.1	102.3	87.8
Román	Szám	75,223	65,197	57,218	52,987	38,832
	%	5.0	4.3	3.4	2.7	1.9
	Index	100.0	86.7	87.8	92.6	73.2
Montenegrói	Szám			30,516	36,416	44,721
	%			1.8	1.9	2.2
	Index			100.0	119.3	122.0
Rutén	Szám	13,479	13,664	23,038	20,109	17,889
	%	0.9	0.9	1.4	1.0	0.9
	Index	100.0	101.2	168.9	87.3	89.0
Macedón	Szám			11,622	16,527	16,641
	%			0.7	0.8	0.8
	Index			100.0	142.2	100.7
Egyéb	Szám	72,804	25,182	78,254	94,897	263,970
	%	4.8	1.7	4.6	4.9	13.1
	Index	100.0	34.6	310.8	121.3	278.2
Összesen	Szám	1,510,822	1,514,426	1,699,545	1,952,533	2,012,517
	%	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
	Index	100.0	100.2	112.2	114.9	103.1

Forrás: DJURIC, V. – CURCIC, S. – KICOŠEV S.: The Ethnic Structure of the Population in Vojvodina. In D. Hadži – Jovanovic (ed.), *The Serbian Question in The Balkans*, Belgrád 1995, 211–226. p.

A dolgozatban már említésre került, hogy a magyar és a délszláv szerzők közötti adatok, így az összehasonlítások alapjai is más számokat mutatnak ki. Ezen a helyen szükséges összevetni a szerb szerzők, illetve Sebők László által közölt adatokat. Az 1948. évi népszámlálások előtt a szerb–horvát nyelvűeket együtt számolták össze, a horvát és a szerb nemzetet viszont a vallási hovatartozás alapján választották szét, ami nem mindig ad korrekt adatot, hiszen gyakran a montenegróiakat, macedónokat is együtt írták a többiekkel, s mivel ők pravoszlávok, gyakran beszámítják őket a szerbek közé. Ugyanakkor nem minden

szerb–horvát nyelvű katolikus horvát is egyben. Sebők Lászlónál emiatt maradtak ki 1931-ben a horvátok, sőt a bunyevác-sokácok egyaránt.

A korabeli kimutatások nem minden esetben különítik el Bácska, Bánát és Baranya demográfiai, kataszteri és egyéb adatait, ezért sokszor nehéz világos képet kapni a valós helyzetről. Súlyosbítja a helyzetet az is, hogy a délvidéki németekhez hasonlóan nem készült magyar kisebbségi kataszter, mely magában foglalta volna a kisebbségi közösség legfontosabb társadalmi, gazdasági és szociális helyzetére vonatkozó adatokat és mutatókat. Ezért az esetek túlnyomó többségében csak leíró források állnak a rendelkezésünkre.

12. táblázat

Vajdaság nemzetiségi megoszlása 1910–1991
(Sebők László adatai alapján)

Nemzet	1910 Anyanyelv	1921 Anyanyelv	1948 Nemzetiség	1981 Nemzetiség	1991 Nemzetiség	1991 %
Szerb	514.366	661.461	841.246	1.107.375	1.143.723	56,8
Horvát	33.968	...	134.232	119.157	74.808	3,7
Bunyevác, sokác	56.646	-	-	9.954	23.217	1,2
Macedón	-	-	9.090	18.900	17.472	0,9
Montenegrói	-	-	30.589	43.304	44.838	2,2
Magyar	419.686	371.006	428.932	385.356	339.491	16,9
Német	323.918	335.898	31.821	3.808	3.873	0,2
Roma	7.020	...	7.585	19.693	24.366	1,2
Szlovák	56.690	59.540	72.032	69.549	63.545	3,2
Román	75.286	68.130	59.263	47.289	38.809	1,9
Ruszin	13.519	13.644	22.083	19.305	17.652	0,9
Ukrán	-	-	-	5.001	4.565	0,2
Egyéb	9.844	27.315	26.339	9.131	6.822	0,3
„Jugoszláv”	-	-	-	167.215	174.295	8,7
Regionális	-	-	-	3.187	15.493	0,8
Nem nyilatkozott	-	-	-	3.361	5.427	0,3
Ismeretlen	-	-	-	3.187	15.493	0,8
Összesen	1.510.943	1.536.994	1.663.212	2.034.772	2.013.889	100,0

* Megjegyzés: Az 1921-es adatoknál a szerbhorvát anyanyelvűekhez kerültek a macedónok, montenegróiak és a muszlimánok, továbbá – 1948-ban is – a ruszinokhoz az ukránok.

Forrás: HTHH

A magyarságkutató Tudományos Társaság (MTT)⁹ Gábrityné Dr. Molnár Irén és Mirnics Zsuzsa szerkesztésében közreadott köteteiben¹⁰ Mirnics Károly adatai segítségével összehasonlíthatjuk a magyar népesség arányát az 1991. és 2002. évi népszámlálás alapján.

13. táblázat

**A magyar népesség aránya Vajdaságban–Szerbiában
az 1991. és 2002. évi népszámlálás alapján**

	A lakosság száma	1991		2002	
		Magyar lakosok		Magyar lakosok	
		szám	%	szám	%
Jugoszlávia	10.394.026	344.147	3,31		
Montenegró	615.035	205	0,03		
Szerbia	9.778.991	343.942	3,51	293.299	3,91
Közép-Szerbia	5.808.906	4.309	0,07	3.092	0,06
Vajdaság	2.013.889	339.491	16,85	290.207	14,28
Kosovo	1.956.196	142	0,007		
Belgrád	1.168.454	2.402	0,20	2.080	0,13

Forrás: Szerbiai Statisztikai Hivatal adatai alapján.

Gábrityné Molnár Irén összeállítására alapján Közép-Szerbia és a Vajdasági nemzetiségi összetétele a legújabb népszámlálás alapján a következő képet mutatja (lásd 14. táblázat).

⁹ Az MTT 1991-ben alakult. Azóta a társaság a Magyar Tudományos Akadémia Külhoni Kutatóállomása lett, ami jelentősen befolyásolta tevékenységét, kutatásainak arculatát.

¹⁰ *Fészekhagyó vajdaságiak.* (Szerk. Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa.): MTT Könyvtár 4. Szabadka, 2001. *Kisebbségi létejelenségek.* (Szerk. Gábrityné dr. Molnár Irén – Mirnics Zsuzsa) MTT Könyvtár 7. Szabadka, 2003.

Közép-Szerbia és a Vajdaság nemzetiségi összetétele az 1991. és 2002. évi népszámlálási adatok alapján

Nemzetiség	1991	2002	2002 –%	Növekedés + csökkenés –
Albán	77 807	61 647	0,82	– 16 160
Bolgár	26 418	20 497	0,27	– 5 921
Bosnyák	...	136 087	1,82	136 087
Bunyevác	21 236	20 012	0,27	– 1 224
Cigány	91 075	108 193	1,44	17 118
Cseh	2 674	2 211	0,03	– 463
Goran	...	4 581	0,06	4 581
Horvát	94 245	70 602	0,94	– 23 643
Jugoszláv	312 600	80 721	1,08	– 231 879
Macedón	44 034	25 847	0,35	– 18 187
Montenegrói	117 763	69 049	0,92	– 48 714
Muzulmán	176 415	19 503	0,26	– 156 912
Német	4 745	3 901	0,05	– 844
Orosz	2 429	2 588	0,03	159
Román	37 818	34 576	0,46	– 3 242
Ruszin	17 795	15 905	0,21	– 1 890
Szerb	6 062 752	6 212 838	82,86	150 086
Szlovák	65 363	59 021	0,79	– 6 342
Szlovén	7 811	5 104	0,07	– 2 707
Ukrán	4 957	5 354	0,07	397
Vlach	15 675	40 054	0,53	24 379
Egyéb	11 326	11 711	0,16	385
Nem nyilatkozott	9 988	107 732	1,44	97 744
Regionális hovatartozás	4 706	11 485	0,15	6 779
Ismeretlen	34 326	75 483	1,01	41 157
Összesen	7 581 437	7 498 001	100,0	– 83 436

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal adatai alapján.

Vajdaságban 1991 és 2002 között a magyarság száma 49.284 fővel csökkent, aránya a 2001. évi 17 %-ról 14,3 %-ra csökkent. A nemzetiségi összetétel a 10 év alatt a következőképpen alakult Gránityné adatai szerint (lásd 15. táblázat).

15. táblázat

Vajdaság nemzetiségi összetétele az 1991. és 2002. évi adatok alapján

Nemzetiség	1991	1991 %	2002	2002 %	Növekedés csökkenés
Albán	2 556	0,10	1 695	0,08	– 861
Bolgár	2 363	0,10	1 658	0,08	– 765
Bosnyák	417	0,02	417
Bunyevác	19 766	0,97	–
Cigány	24 336	1,20	29 057	1,43	4 691
Cseh	1 844	0,10	1 648	0,08	– 196
Goran	606	0,03	606
Görög	483	0,00	–	–	–
Horvát	98 025	4,90	56 546	2,78	– 41 479
Jugoszláv	174 295	8,80	49 881	2,45	124 414
Lengyel	669	0,00	–	–	–
Macedón	17 472	0,70	11 785	0,58	– 5 707
Magyar	339 491	16,90	290 207	14,28	– 49 284
Montenegrói	44 838	2,20	35 513	1,75	– 9 325
Muzulmán	5 851	0,30	3 634	0,18	– 2 217
Német	3 873	0,20	3 154	0,16	– 719
Orosz	1 019	0,10	940	0,05	– 79
Román	38 809	1,90	30 419	1,50	– 8 388
Ruszin	17 652	0,90	15 626	0,77	– 2 026
Szerb	1 143 723	56,80	1 321 807	65,05	178 084
Szlovák	63 545	3,20	56 637	2,79	– 6 908
Szlovén	2 730	0,10	2 005	0,10	– 725
Török	187	0,00	–	–	–
Ukrán	4 565	0,27	4 635	0,23	70
Vlach	132	0,00	101	0,00	– 31
Zsidó	513	0,00	–	–	–
Egyéb	1 465	0,10	5 311	0,26	3 846
Nem nyilatko- zott	5 427	0,30	55 016	2,71	49 589
Regionális hovatartozás	2 503	0,10	10 154	0,50	7 651
Ismeretlen	15 493	0,80	23 774	1,17	8 281
Összesen	2 013 889	100,00	2 031 992	100,00	18 103

Forrás: Szerb Statisztikai Hivatal adatai alapján.

Erőteljesen csökkent a jugoszlávok aránya, 8,8 %-ról 2,45 %-ra (124.414 fővel), és nemzetiségükről többen nem nyilatkoztak, mint ahány fővel a magyarság száma csökkent (49.589 fő). A nem nyilatkozók aránya az 1991. évi 0,3 %-ról 2,71 %-ra nőtt 2002-re. A szerbek aránya 56,8 %-ról 65 %-ra változott, 178.084 fővel nőtt a számuk. A szerbek számának gyarapodása a legnagyobb mérvű a 30 számarányában nyilvántartott, a 2002. évi népszámlálásban is kimutatott vajdasági nemzetiség közül.

Irodalom

- A Délvidék településeinek vallási adatai (1880–1941). KSH, Budapest, 1999.
- Djuric, V. – Curcic, S. – Kicošev S.: The Ethnic Structure of the Population in Vojvodina, in D. Hadži-Jovanovic (ed.), The Serbian Question in The Balkans. Belgrád 1995, 211–226. p.
- Gábrityné dr. Molnár Irén–Mirnics Zsuzsa (szerk.): Fészekhagyó vajdaságiak. MTT Könyvtár 4. Szabadka, 2001, 430. p.
- Gábrityné dr. Molnár Irén–Mirnics Zsuzsa (szerk.): Kisebbségi létjelenségek. MTT Könyvtár 7. Szabadka, 2003, 392.p.
- Határon Túli Magyarok Hivatala
www.htmh.hu/jelentesek2003/vajdasag2003.htm
- Katona Tamás – Szondi Ildikó – Gyemánt Richárd. *Bevezetés a demográfiába.* Pólay Elemér Alapítvány, Szeged, 2004, 168. p.
- Sebők László: A határokon túli magyarság néhány népességszerkezeti jellemzője és perspektívái. Kisebbségkutatás, 2002, 2. sz.
- Sebők László: A horvátországi magyarok a statisztikák tükrében. Régió, 1992, 3. szám, 118–134. p.
- Sebők László: A 2001-es horvátországi népszámlálás magyar szempontból. In Gyurgyik – Sebők (szerk.) Népszámlálási körkép Közép-Európából 1989–2002, Budapest, 135–150. p.
- Dr. Vladimir Stipetić: Agrarna reforma i kolonizacija u FNRJ 1945–1948. Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zágráb, 1954.
- Stanko Žuljić: Narodnostna struktúra Jugoslavije i tokovi promjena. Zagreb 1989, 109–121. p.

ILDIKÓ SZONDI

LES RELATIONS DÉMOGRAPHIQUES NATIONALES DES TERRITOIRES DU „MIDI”, AVEC UNE ATTENTION PARTICULIÈRE AUX DONNÉES DE LA NATIONALITÉ HONGORISE

(Résumé)

A la fin du XIXe siècle s'est introduit en Hongrie l'usage du mot „Midi”, y compris les territoires du Sud de la Hongrie historique: Bácska, le Banat, la Sirmie, le Bec de la Drave, la vallée de la rivière Mura, les Confins militaires du Sud. Les frontières géographiques n'ont été définies exactement qu'après le traité de Trianon. Dès ce temps-là, on trace comme „Midi” le territoire qui a été annexé, sauf la Croatie (Slavonie et Dalmatie) au Royaume Serbe-Croate-Slovène. Après le traité de Trianon, le Bec de la Drave a été rattaché à l'État yougoslave en faisant partie de la Voïvodine, et a été rattaché à la Croatie seulement en 1945, au cours du traçage des frontières internes de la „Yougoslavie de Tito”, donc à cette époque, le terrain situé entre le Danube et la Drave est aussi inclus sous la notion du „Midi”.

Sous la notion de Voïvodine, ou bien, dans un sens plus restreint – et utilisée en général de nos jours – sous la notion de „Midi” on comprend Bácska (les parties des comitats historiques Bács–Bodrog et Csongrád, annexées à la Yougoslavie), le Banat (les parties des comitats historiques Krassó-Szörény, Temes et Torontál, annexées à la Yougoslavie), et la plus grande partie du comitat ancien, la Sirmie. Mais il faut le dire que cette notion est inconnue pour la littérature yougoslave, il n'en existe pas de traduction croate et serbe correcte. En Yougoslavie, on a l'habitude de présenter ensemble les Hongrois, et la Voïvodine a été conçue comme le territoire „protégé” et comme „la deuxième patrie” de la minorité hongroise. L'étude présente le changement de leur proportion par rapport à d'autres nationalités du „Midi”.

XB 11432

A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM ÁLLAM- ÉS JOGTUDOMÁNYI KARÁNAK E SZOROZATBAN ÚJABBAN MEGJELENT KIADVÁNYAI

Tomus LXVI.

- Fasc. 1. *Bató Szilvia*: A magzatelhajtás Békés vármegye törvényszéke előtt (1790–1847) (Szeged, 2004) 30 p.
- Fasc. 2. *Bezdán Anikó*: Egy új szövetkezeti törvény tervezete (Szeged, 2004) 25 p.
- Fasc. 3. *Bobvos Pál*: A termőföldre vonatkozó elővásárlási jog szabályozása (Szeged, 2004) 25 p.
- Fasc. 4. *Soósné Csikós Szilvia*: A kollektív szerződések lefedettségi rátáját meghatározó tényezők (Szeged, 2004) 53 p.
- Fasc. 5. *Fantoly Zsanett*: A vállalkozások büntetőjogi büntethetősége az angolszász jogrendszerekben (Szeged, 2004) 26 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csaba*: A közbeszerzésekről szóló törvény margójára (Szeged, 2004) 20 p.
- Fasc. 7. *Görög Márta*: A nem vagyoni kártérítés kiterjesztése az általános személyiségi jog megsértésének eseteire (Szeged, 2004) 33 p.
- Fasc. 8. *Hajdú József*: A szociális segélyezés pénzbeli ellátásai az EU tagállamaiban (Szeged, 2004) 81 p.
- Fasc. 9. *Ödön Harka*: Mergers and Acquisitions. (Theoretical and Practical Aspects) (Szeged, 2004) 17 p.
- Fasc. 10. *Heka László*: A horvátok és az 1848–1849. évi forradalom és szabadságharc (Szeged, 2004) 38 p.
- Fasc. 11. *Horváth Szilvia*: A megújuló energiaforrások támogatása szabályozásának kialakulása az Európai Unióban (Szeged, 2004) 34 p.
- Fasc. 12. *Karsai Krisztina*: Az európai elfogatóparancs és az átadási eljárás (Szeged, 2004) 36 p.
- Fasc. 13. *Kovács Judit*: Tanúvédelem és személyi védelem Magyarországon (Szeged, 2004) 41 p.
- Fasc. 14. *Miklós László*: A környezetvédelmi hatóságokról (Szeged, 2004) 31 p.
- Fasc. 15. *Nagy Tamás*: Az amerikai jogelmélet és intézményrendszerének kapcsolata (Szeged, 2004) 38 p.
- Fasc. 16. *Nótári Tamás – Papp Tekla*: Az együtt elhalás problematikája a történetiség és az új Ptk. koncepciójának tükrében (Szeged, 2004) 24 p.
- Fasc. 17. *Révész Béla*: Az állambiztonsági szervek politológiai kutatásainak kérdéséhez (Szeged, 2004.) 137 p.
- Fasc. 18. *Ruszoly József*: Két adalék az újabb magyar alkotmánytörténelemhez. Az 1849. évi nemzetiségi törvényről és az 1867. évi osztrák–magyar kiegyezésről – a külföldnek is (Szeged, 2004) 44 p.
- Fasc. 19. *Rúzs Molnár Krisztina*: A mediáció rendszertani és elméleti összefüggései, különös tekintettel munkajogi vonatkozásaira (Szeged, 2004) 82 p.
- Fasc. 20. *Csaba Szilovics*: Die Eigenartigkeiten der steuerlichen Rechtsbefolgung (Szeged, 2004) 22 p.
- Fasc. 21. *Szomora Zsolt*: Az anyagi büntetőjog válaszai a szervezett bűnözésre (Európai kitekin-tés) (Szeged, 2004) 24 p.
- Fasc. 22. *Szondi Ildikó*: A lakáspolitiká aktualitása nemzetközi és történeti szempontok alapján (Szeged, 2004) 22 p.
- Fasc. 23. *Zámbo Géza*: A nevelőszülői és a gyermekotthoni gyámság (Szeged, 2004) 25 p.

- Fasc. 1. *Antal Tamás*: A debreceni népképviselői közgyűlés (1848–1867). Az 1848: XXIII. tc. végrehajtása Debrecenben (Szeged, 2005) 80 p.
- Fasc. 2. *Bézdán Anikó*: A jogi személyiségű halászlai szervezetek minősítésének jogi alapkérdései (Szeged, 2005) 28 p.
- Fasc. 3. *Bobvos Pál*: A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 4. *Borsodi Zoltán*: A magyar szövetkezeti érdekvédelmi szervek történelmi keresztmetszete (Szeged, 2005) 62 p.
- Fasc. 5. *Fantoly Zsanett*: A vállalkozás vezetőinek felelőssége a német és a francia büntetőjogban (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 6. *Farkas Csaba – Kasza Péter Ferenc*: A közbeszerzés hazai szabályozásának fejlődése (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 7. *Farkas Csamangó Erika*: A géntechnológia agrárjogi aspektusai (Szeged, 2005) 22 p.
- Fasc. 8. *Görög Márta*: Az osztrák nem vagyoni kártérítés alapjai (Szeged, 2005) 26 p.
- Fasc. 9. *József Hajdú*: The legal framework of the Hungarian family protection scheme (Szeged, 2005) 49 p.
- Fasc. 10. *Heka László*: Vallási és politikai konfliktusok a délszláv térségben. Kanun i Lekë Dukagjinit (Az albán szokásjog). (Szeged, 2005) 59 p.
- Fasc. 11. *Szilvia Horváth*: Emissionhandel in der Europäischen Union (Szeged, 2005) 46 p.
- Fasc. 12. *Kiss Barnabás*: Az egyenlő bánásmód követelménye az Alkotmánybíróság gyakorlatában (Szeged, 2005) 17 p.
- Fasc. 13. *Mezei Péter*: A fair use doktrína az amerikai szerzői jogban (Szeged, 2005) 50 p.
- Fasc. 14. *Nagy Ferenc*: A vegyes bűnösségű bűncselekmények egyes dogmatikai problémáiról (Szeged, 2005) 24 p.
- Fasc. 15. *Nagy Tamás*: Jog és irodalom: az előkérdések tárgyalása (Szeged, 2005) 42 p.
- Fasc. 16. *Tamás Nótári – Tekla Papp*: Die Problematik des gemeinsamen Todes im Lichte der Geschichtlichkeit und der neuen ungarischen BGB-Konzeption (Szeged, 2005) 23 p.
- Fasc. 17. *Béla Révész*: Documents on the dictatorship and the cold war in the Hungarian archives – the case of RFE (Szeged, 2005) 96 p.
- Fasc. 18. *Schiffner Imola*: A nemzetközi világrend változásai, avagy a vesztfáliai békétől az ENSZ Alapokmányáig (Szeged, 2005) 32 p.
- Fasc. 19. *Siklósi Iván*: A nemlétező szerződések problémája a római jogban és a modern jogokban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 20. *Szomora Zsolt*: Az erőszakos szexuális bűncselekmények az osztrák büntetőjogban (Szeged, 2005) 29 p.
- Fasc. 21. *Szondi Ildikó*: A Délvidék nemzetiségi demográfiai adatai, különös tekintettel a magyarság adataira (Szeged, 2005) 27 p.

X 137 11

